Peter Sís a 2012-es Bolognai Nemzetközi Könyvvásáron

Barbara Brathová

A FAL, AHOGYAN PETER SÍS VALL RÓLA

Akad olyan szlovák vagy cseh illusztrátor, aki külföldön él. Ott alkot, ott szerzett elismerést, ott tudnak róla az emberek. Azokról van szó, akik még a szocialista rendszer idején hagyták el országunkat, és valahogy eltűntek látókörünkből. Paradox módon az általuk választott ország lakossága jobban ismeri őket, mint szülőhazájuk. Amint fiatal alkotói korszakukban nem tartottak kapcsolatot a nyugati világgal, hasonló módon napjainkban mi is sokkal kevésbé vagyunk velük kapcsolatban (annak ellenére, hogy közben megváltozott az idő és térségünk politikai berendezkedése is). Csak az 1989-es bársonyos forradalmat követően ismerhettük meg mi is közelebbről azokat az illusztrátorokat, akiket máshol mások már számon tartottak. A vasfüggyöny lehullása után nyílt csak országunkban (illetve országainkban, ha Szlovákiát és Csehországot egyaránt figyelembe vesszük) lehetőségünk arra, hogy ne csak kiállíthassuk műveiket bármely kötöttség nélkül, de személyre szólóan meg is hívhassuk az alkotókat, legyen szó akár az Olaszországban élő Maja Dusíkováról, a Svájcban élő Mariana Fedorováról, a németországi Eugen Sopkoról, az olaszországi Štepán Zavřelről, vagy az Egyesült Államokban élő Peter Sísről.

Akik Európában maradtak, mégis csak közelebb voltak hozzánk, mint azok, akik a nagy vízen túlra kerültek. S bár valahogy mindig visszhangzott a háttérből Peter Sís neve, és titok övezte személyét, munkásságának körvonalait itthon (értem ez alatt az egykori Csehszlovákiát) csak egészen későn kezdtük határozottabban érzékelni, azután hogy az alkotó kiadta *„The Wall – Groving Up Behind the Cutrain"* (A fal – hogyan nőttem fel a vasfüggöny mögött) című kötetét. A gyermekeknek szánt könyv bemutatja a politikai rezsimet, amelyben az alkotó megszületett és felnőtt. Nagy visszhangot váltott ki külföldön, felkeltette a felnőttek érdeklődését is, és több díjat nyert alkotója számára. Illusztrátorunk, számos más kötet szerzője, író, festő, grafikus, több film alkotója, a „The Wall" című könyvével saját lelke mélységeiről nyilatkozott. Azt mondom, a „mi illusztrátorunk", mert abból indulok ki, hogy amíg létezett az egykori Csehszlovákia, a szlovák és cseh művészeket kivétel nélkül a sajátunknak tekintettük. Tény, hogy Csehszlovákia két országra szakadt, a művészet (és értelmezése) területén azonban a „szétválás" gondolatával mind a mai napig nem azonosultunk teljesen, a szlovák és cseh alkotókat pedig sajátunkként tartjuk számon. Hozzájárul ehhez a Pozsonyi Illusztrációs Biennálé is, amely 1967-től mutatja be a könyvillusztráció nemzetközi eredményeit, és a „csehszlovák" alkotókat évtizedeken át egy és ugyanazon ország művészeiként értékelte.

Peter Sís 1949. május 11-én született Csehszlovákiában, a morvaországi Brünnben. Prágában nőtt fel. Festészetet és filmművészetet tanult a Prágai Iparművészeti Főiskolán, majd a Royal College of Art-on, Londonban. 1982-től él és dolgozik az Egyesült Államokban, 1984-től New York City-ben. Grafikusi, illusztrátori, festői, írói és filmes tevékenységén túl képzőművészként különféle anyagokat, médiumokat, objekteket alkalmaz. Székre, skatulyára, kagylóra, kalapra fest. A technikák jól tükrözik az alkotónak a részletek, valamint a vizuális nyelv bensőséges hangvétele iránti érzékét. Tevékenyen érdeklődik a monumentális technikák iránt is, példaként említhetjük a Washington repülőtér falfestményét (továbbá Baltimore-t, a new yorki metró mozaikjait, a plakátokat, melyeket New York City metróhálózata, illetve Forman 1984-es Amadeus című filmje számára készített, továbbá a Joffrey Ballet színpadi díszleteit). Sís művei egyéni és csoportos kiállításokon szerepeltek Prágában, Londonban, Zürichben, Hamburgban, Bolognában, Los Angelesben és New York City-ben.

Több mint húsz könyvet írt Sís a gyermekek számára, és több mint ötven kiadvány illusztrációját készítette el. Harminc országban jelentek meg kötetei, melyeket ötven nyelvre fordítottak le. Húsz

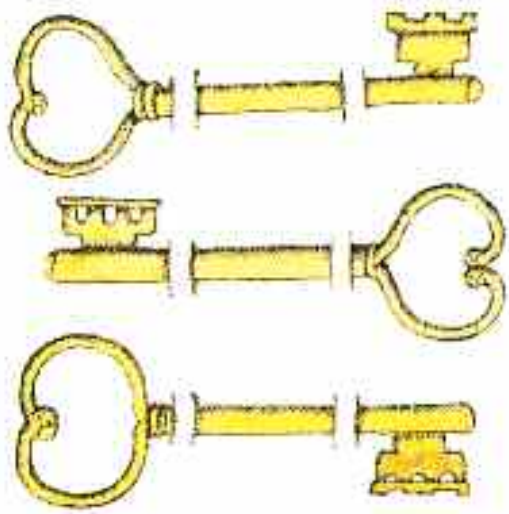

Petr Sís: A három aranykulcs (Tři zlaté klíče. Praha, 2007, Labyrint. Első kiadás 1994. New York)

animációs filmet forgatott, plakátokat és CD-borítókat tervezett. Illusztrációit közölte a Time, Newsweek, Esquier. A The New York Times Book Review közel ezer illusztrációját mutatta be. Filmes alkotásai a New York-i Modern Művészetek Múzeumának gyűjteményét gyarapítják. Művészetét számos díjjal ismerték el világszerte. Említsük meg a Berlini Nemzetközi Filmfesztivál Arany Medve díját, amelyet 1980-ban nyert el „*Fejek*" (Hlavy) című animációs rövidfilmjével, továbbá a Bologna Ragazzi Award díjat. A The New York Times hét alkalommal ismerte el Peter Sís illusztrációinak színvonalát az év legszebb könyvéért díjjal (többek közt a „The Wall" című könyvét is, 2007-ben). 2003-ban a gyermekkönyvillusztrátorok közt elsőként szerezte meg Sís a rangos Peter MacArthur ösztöndíjat. 2008-ban a „The Wall"-t a Bank Street az év legszebb könyveként értékelte, az Eisner-díj szintén az említett címre jelölte, az „ismeretterjesztő irodalom" kategóriában pedig első helyen végzett a Boston Globe – Horn Book Award-dal. 2012-ben a Bolognai Nemzetközi Könyvvásáron Peter Sís elnyerte a Hans Christian Andersen Díjat, mellyel jogosulttá vált arra, hogy illusztrátorként bemutatkozzon a pozsonyi nemzetközi szemlén. Erre 2013-ban került sor.

Peter Sís alkotásait a vibráló törékenység és sebezhetőség különös jelensége hatja át. A gyermekkönyvillusztráció mindig megőrizte valamelyest a felnőttek komoly gondolkodásmódját. Nem volt szándéka, hogy a kis befogadók „fölé emelkedjen", ellenben számításba vette értelmi érettségüket. Sís képei is komolyak és felnőttesek a maguk módján, akkor is, ha mesebeli alakokról és állatokról szólnak. Grafikai kifejezőerővel bírnak, jellemző módon különböző technikákat ötvöznek. A végeredmény többnyire monokróm alkotás. Visszafogott pasztellszínekkel dolgozik az illusztrátor, kékjei és zöldjei levegősen könnyedek, a piros tónusokat pedig finom elegancia jellemzi. Engedi az alkotó, hogy a megfontoltan irányított, gyakorta remegő, vibráló vonal kiálljon önmagáért. A kompozíció síkjai geometrikusan tagoltak, feltűnik a négyzet, ellipszis, kör,

félkör, a perspektívában rejlő lehetőségekkel együtt. Tiszta és üres felületekre kerülnek sok esetben az apró alakok, máskor a szereplők oly sűrű tömegét ábrázolja az illusztrátor, hogy a kép szinte dekoratív jelleget ölt. Peter Sís figyelemre méltó érzékkel dolgozza ki a részleteket, a pici emberkék csoportját azonban időről időre feltűnő méretű zoomorf szimbólummal fedi át. Illusztrációi nem alkalmaznak hatásvadász eszközöket, nem színeket lövellő tüzijátékok. A maguk pontosságával, csendesen, szinte észrevétlenül és érzékenyen közelítenek a gyermek olvasókhoz. E képek aprólékos, liliputi világában az örömteli boldogság és a rejtett humor nyomaira bukkanunk, főként azonban történeteket, gondolatokat, érzéseket rögzítenek.

A morvaországi születésű, immáron harminc éve New York City-ben élő illusztrátor, Peter Sís életműve széleskörűen változatos, sokoldalú, világszerte ismert és közkedvelt. A BIB 2013 szemlére, Pozsonyba nem érkezett meg személyesen az alkotó, de alkalmam nyílt rá, hogy találkozzam vele a Bolognai Nemzetközi Könyvvásáron, ahol feltűnt rendkívül emberi, kellemes, kiegyensúlyozott személyisége, nagyvonalúsága, szimpatikus humora. A magas, kifinomult megjelenésű férfi, akinek lezser new york-i eleganciáján is átsejlik valamelyest szláv származása, méltósággal, tartással és alázattal mutatta be saját művészetét és hazáját, belső meggyőződését és külső világát, korábbi és mai énjét – önmagát. Peter Sís – a világsikereket megért szuggesztív személyiség – mintha csak véletlenül ült volna a forgószékben – készségesen dedikálta sorra könyveit az őt tisztelő fiatal művészek számára. Ezek azok az apró pillanatok, amikor az ember méltán büszke lehet, és meghatottan gondolhat saját honfitársaira.

Vesztróczy Éva fordítása

A könyvtárból egy fantasztikus
lény lépett ki.
Egyre közelebb jön hozzám,
egy ódon pergament hoz.
(A három aranykulcs)

Mi folyik itt? A növényzet a szemem láttára varázslatosan burjánzik, a virágok és a termények egymásba gabalyodnak, s egyszer csak egy alak tűnt fel… A császár! (A három aranykulcs)

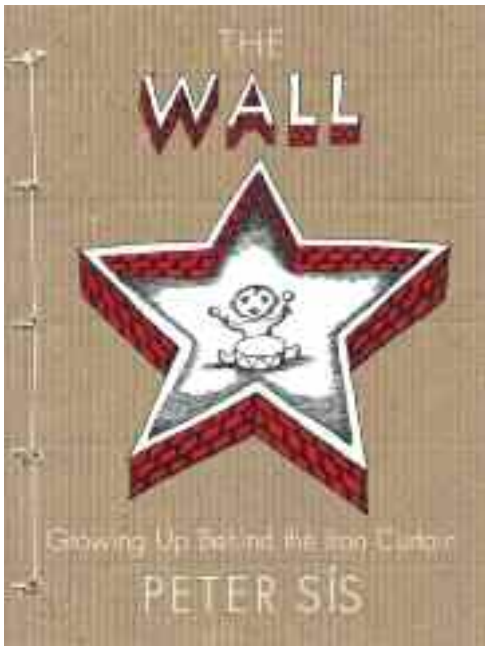

A Fal című könyv borítója és illusztrációi

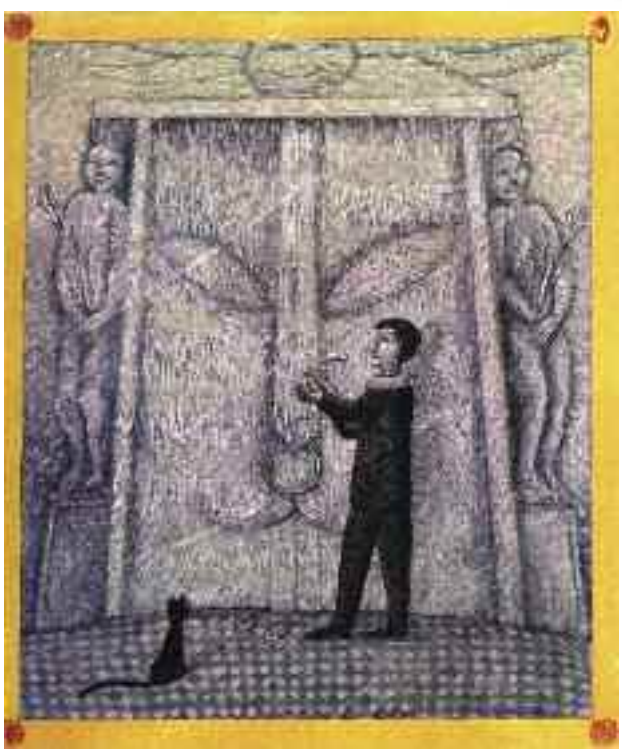

Végre a házunk előtt állok. A három aranykulcs könnyedén becsusszant a három rozsdás lakatba. A kapu csikorogva megnyílik. A cicám besurran. Kitárom a kaput. (A három aranykulcs)